

YO‘L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA HUQUQIY MADANIYATNING AHAMIYATI

Saydalimov Sirojiddin Muroduklayevich

Annotatsiya: Mazkur maqolada yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlashda huquqiy madaniyatning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, yo‘l harakati qoidalariga rioya qilish, haydovchi va piyodalarning mas’uliyati hamda yo‘l-transport hodisalarining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar yoritilgan. Yo‘l harakati ishtirokchilarining huquqiy savodxonligini oshirish orqali jamiyatda xavfsiz harakat muhitini shakllantirish masalalari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: yo‘l harakati, yo‘l harakati xavfsizligi, huquqiy madaniyat, haydovchi, piyoda, yo‘l-transport hodisasi, qonunchilik, mas’uliyat, profilaktika, xavfsizlik.

Bugungi kunda yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash dunyoning barcha mamlakatlari qatori O‘zbekistonda ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Transport vositalari sonining ortib borishi, aholi harakatchanligining kuchayishi va yo‘l infratuzilmasining rivojlanishi bilan bir qatorda yo‘l-transport hodisalari soni ham ortib bormoqda. Ushbu hodisalarining aksariyati inson omili, ya’ni yo‘l harakati qoidalariga rioya qilmaslik, e’tiborsizlik va huquqiy madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog‘liq. Shu sababli yo‘l harakati ishtirokchilarining huquqiy ongi va madaniyatini rivojlantirish yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlashning muhim omili hisoblanadi.

Yo‘l harakati xavfsizligi jamiyat xavfsizligining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, inson hayoti va sog‘lig‘ini muhofaza qilishga xizmat qiladi. Yo‘l harakati qoidalariga amal qilish nafaqat qonuniy majburiyat, balki har bir fuqaroning ijtimoiy mas’uliyatidir. Haydovchilar, piyodalar va boshqa harakat ishtirokchilari tomonidan qoidalarga rioya etilishi yo‘l-transport hodisalari sonini kamaytirishga va insonlar hayotini saqlab qolishga yordam beradi.

Huquqiy madaniyat fuqarolarning qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, o‘z huquq va majburiyatlarini bilishi hamda amaliy faoliyatida ularga rioya qilishi bilan tavsiflanadi. Yo‘l harakati sohasida huquqiy madaniyatning yuqori darajada bo‘lishi haydovchilarning transport vositasini ehtiyotkorlik bilan boshqarishi, tezlik me’yorlariga amal qilishi va boshqa harakat ishtirokchilarining huquqlarini hurmat qilishi orqali namoyon bo‘ladi.

Yo‘l-transport hodisalarining kelib chiqish sabablarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ularning aksariyati qoidalarining buzilishi natijasida yuzaga keladi. Jumladan, belgilangan tezlikni oshirish, svetofor talablariga bo‘ysunmaslik, mast holda

transport boshqarish va piyodalar o'tish joylarida ehtiyotsizlik qilish eng ko'p uchraydigan huquqbuzarliklar sirasiga kiradi. Bunday holatlar inson hayotiga jiddiy xavf tug'diradi va ko'plab salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda profilaktik tadbirlarning ahamiyati katta. Ta'lim muassasalarida yo'l harakati qoidalarini o'rgatish, ommaviy axborot vositalari orqali targ'ibot ishlarini olib borish va aholi o'rtasida tushuntirish ishlari tashkil etish huquqiy madaniyatni oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar ongida yo'llarda xavfsiz harakatlanish ko'nikmalarini shakllantirish kelajakda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan ko'plab hodisalarning oldini olish imkonini beradi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham yo'l harakati xavfsizligini mustahkamlashga yordam bermoqda. Videokuzatuv tizimlari, avtomatlashtirilgan nazorat vositalari va raqamli monitoring tizimlari qoidabuzarliklarni aniqlash hamda ularning oldini olishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Bunday texnologiyalar inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytirish va qonun talablariga rioya etilishini kuchaytirishga imkon yaratadi. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va har bir fuqaroning hamkorligini talab etadi. Faqatgina qonunlarni qabul qilish bilan cheklanib qolmasdan, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish, nazorat qilish va fuqarolarning huquqiy ongini rivojlantirish orqali xavfsiz yo'l muhitini yaratish mumkin.

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda xalqaro tajribani o'rganish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Rivojlangan davlatlar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, yo'l harakati qoidalariga qat'iy rioya qilish, zamonaviy nazorat tizimlarini joriy etish va aholining huquqiy madaniyatini muntazam ravishda oshirib borish yo'l-transport hodisalari sonini sezilarli darajada kamaytiradi. Ayniqsa, haydovchilarni tayyorlash va malakasini oshirish tizimining takomillashtirilishi xavfsiz harakat muhitini yaratishda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Piyodalarning yo'l harakatidagi o'rni ham alohida e'tiborga loyiqdir. Amaliyotda ko'plab yo'l-transport hodisalari piyodalarning belgilangan o'tish joylaridan foydalanmasligi yoki svetofo signallariga amal qilmasligi oqibatida sodir bo'ladi. Shu sababli fuqarolarga bolalik davridan boshlab yo'llarda harakatlanish madaniyatini singdirish, ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlar tashkil etish va targ'ibot tadbirlarini kuchaytirish zarur hisoblanadi. Haydovchilarning kasbiy va ma'naviy mas'uliyati yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashning muhim shartlaridan biridir. Transport vositasini boshqarayotgan shaxs nafaqat o'zining, balki yo'ldagi barcha ishtirokchilarning hayoti va sog'lig'i uchun ham javobgar hisoblanadi. Shuning uchun haydovchilar tomonidan tezlik me'yorlariga rioya etilishi, transport vositasining texnik holatini muntazam nazorat qilish va harakat davomida ehtiyotkorlikni saqlash muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda yo'l infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Yangi avtomobil yo'llarining qurilishi, piyodalar uchun yerusti va yerosti o'tish yo'laklarining barpo etilishi, yo'l belgilarining zamonaviy standartlar asosida yangilanishi hamda ko'cha yoritish tizimlarining takomillashtirilishi yo'llarda xavfsiz harakatlanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Yo'l harakati xavfsizligini mustahkamlashda jamoatchilik nazorati ham muhim rol o'ynaydi. Fuqarolarning qoidabuzarliklarga befarq bo'lmasligi, yo'llardagi xavfli vaziyatlar haqida tegishli organlarga xabar berishi va xavfsizlik madaniyatini targ'ib qilishi umumiy natijadorlikni oshiradi. Bu esa davlat va jamiyat hamkorligining amaliy ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi.

Yo'l-transport hodisalari oqibatida yuzaga keladigan iqtisodiy va ijtimoiy zararlarni kamaytirish masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Har bir sodir bo'lgan hodisa inson salomatligiga, oilalar farovonligiga va davlat iqtisodiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli profilaktik choralarni kuchaytirish, yo'l harakati qoidalarining ijrosini ta'minlash va huquqbuzarliklarga nisbatan muqarrar javobgarlik tamoyilini qo'llash orqali xavfsiz harakat muhitini yaratish mumkin. Yo'l harakati xavfsizligi jamiyat taraqqiyoti, fuqarolar hayoti va sog'lig'ini himoya qilish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ushbu sohada huquqiy madaniyatni yuksaltirish, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish hamda barcha harakat ishtirokchilarining mas'uliyatini oshirish eng muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda huquqiy madaniyat hal qiluvchi ahamiyatga ega. Har bir yo'l harakati ishtirokchisining qoidalarga ongli ravishda amal qilishi, o'z mas'uliyatini chuqur his etishi va qonunlarga hurmat bilan yondashishi yo'l-transport hodisalarining kamayishiga xizmat qiladi. Shu bois aholi o'rtasida huquqiy targ'ibotni kuchaytirish, ta'lim tizimida yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha bilimlarni kengaytirish va zamonaviy nazorat vositalaridan samarali foydalanish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Yo'l harakati qoidalari.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
4. Ismoilov B. Huquqiy madaniyat va fuqarolik jamiyati. – Toshkent: Adolat, 2021.
5. Yuldashev A. Transport huquqi va yo'l harakati xavfsizligi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.